

РОЛЬ І МІСЦЕ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Стабільність і розвиток будь-якого суб'єкта підприємництва на конкурентному ринку залежатиме, передовсім, від створення ефективної системи управління витратами. Для цього необхідно визначити структуру цієї системи, що повинна містити складові (елементи) які взаємодіють між собою відповідно до поставлених завдань. Розмір витрат є основним чинником для оцінювання ефективності діяльності підприємства, а також значно впливає на формування фінансового результату підприємства.

Надійну інформацію для управління витратами іншої операційної діяльності можна отримати лише при правильній організації їх обліку та контролю. Методологія вітчизняного бухгалтерського обліку, навіть при досягнутому рівні зближення з міжнародними стандартами фінансової звітності не надає можливості для формування повної та достовірної інформації про реальні суми витрат, які виникають від здійснення суб'єктом господарювання іншої операційної діяльності. В такому випадку необхідно розробляти та впроваджувати нові концепції, інструменти та прийоми ведення бухгалтерського обліку і здійснення контролю за витратами іншої операційної діяльності в системі їх управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних проблем бухгалтерського обліку та контролю в системі управління витратами промислового підприємства зробили провідні вчені-економісти: Ф.Ф. Бутинець [5], С.Ф. Голов [5], Т.П. Карпова [8], Л.В. Нападовська [12], В.М. Пархоменко [14], М.С. Пушкар [16], Ю.С. Цал-Цалко [19], А.В. Череп [20], В.І. Чиж [22] та ін. Незважаючи на значний внесок авторів і цінність одержаних ними результатів, залишається не

вирішеними проблемні питання, пов'язані з: визначенням складових елементів, функцій, завдання та принципів функціонування системи управління витратами іншої операційної діяльності; недостатнім висвітленням сутності витрат іншої операційної діяльності як об'єкту бухгалтерського обліку та контролю; відсутністю комплексної методики облікового відображення витрат іншої операційної діяльності.

Мета статті – з'ясувати складові елементи системи управління витратами іншої операційної діяльності, розглянувши її функції, принципи і завдання з метою визначення ролі та місця бухгалтерського обліку і контролю в процесі управління такого роду витратами.

Основні результати дослідження. Управління витратами іншої операційної діяльності підприємства можна розглядати в двох різних площинах: по-перше, як процес, який спрямований на досягнення поставленої мети; по-друге, як сукупність взаємопов'язаних складових елементів, які забезпечують здійснення процесу управління.

Загальна теорія управління суб'єктом господарювання базується на наступних елементах:

- планування, що характеризує збір, обробку та аналіз інформаційних даних, а також процес прийняття управлінських рішень;

- облік, який пов'язаний із збором, обробкою, зберіганням та реєстрацією інформаційних даних з метою визначення результативності прийнятого управлінського рішення;

- аналіз і контроль – характеризують процес генерування і розкладання інформаційних даних з метою визначення результативності прийнятого управлінського рішення;

- регулювання - характеризує процес послідовності реалізації прийнятого управлінського рішення.

В процесі управління витратами іншої операційної діяльності спостерігається тісний взаємозв'язок обліку, аналізу та контролю, при цьому на сьогодні не існує єдиної точки зору про особливості розмежування цих елементів управління. Окремі вчені [9, 13] наполягають на неможливості виконання контрольних функцій за допомогою бухгалтерського обліку. Інші дослідники [3, 7, 10],

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

схиляються до думки, що ведення облікового процесу дозволяє відображати господарські операції, своєчасно отримувати про них достовірну інформацію і при цьому реалізовувати функції контролю. Вважаємо, що думка, яка заперечує контрольні функції бухгалтерського обліку, занижують його роль в процесі їх здійснення керуючою підсистемою. Бухгалтерська служба визнається однією зі складових частин загальної системи управління. Її працівники, поряд з функцією обліку, виконують такі управлінські функції, як: планування, аналіз і контроль. Отже, бухгалтерський облік та контроль нерозривно пов'язані між собою і розділяти їх вельми важко.

Варто зауважити, що в апараті управління промисловим підприємством бухгалтерському обліку належить головна роль у виконанні функцій контролю за збереженням майна і скороченням витрат. Під час його ведення обліковими працівниками створюються інформаційна база для попереднього, поточного та наступного контролю за діяльністю підприємства; визначаються відхилення фактичних показників від прогнозованих, які виникають в процесі здійснення господарської діяльності та сприяють зниженню таких відхилень.

Взаємозв'язок між бухгалтерським обліком та контролем полягає в тому, що дані, які формуються під час облікового процесу та є інформаційною базою для контролю, який здійснюється за допомогою методів аналізу. Відповідно бухгалтерський облік групує інформацію по контрольованим об'єктам, спрямовану на коригування виявлених відхилень і розробку заходів по недопущенню їх в майбутньому. Контроль розпочинається з аналізу облікової інформації та закінчується різноманітними пропозиціями щодо прийняття управлінських рішень, які дозволяють підвищити ефективність діяльності підприємства.

Проведені дослідження дозволили виділити складові елементи управління витратами іншої операційної діяльності підприємства, характеристика яких представлена в таблиці 1.

Систему управління витратами іншої операційної діяльності доцільно розглядати в розрізі підсистеми, яка управляє та підсистеми, якою управляють (тобто об'єкт управління). Суб'єктом управління витратами іншої операційної діяльності може бути

керівництво вищого, середнього рівня, управлінський персонал підприємства.

Таблиця 1

Складові елементи системи управління витратами іншої операційної діяльності підприємства*

№ з/п	Елементи системи управління	Призначення
1.	Планування витрат іншої операційної діяльності	Дозволяє визначити мінімальні та максимальні розміри витрат іншої операційної діяльності на основі розроблених бюджетів, вибрати той бюджет витрат, який сприятиме отриманню максимального прибутку
2.	Облік витрат іншої операційної діяльності	Здійснює збір, обробку та реєстрацію даних щодо витрат іншої операційної діяльності, створюючи інформаційну основу для здійснення аналізу та прийняття управлінських рішень
3.	Аналіз і контроль витрат іншої операційної діяльності	Аналіз дозволяє оцінити розмір витрат іншої операційної діяльності підприємства, зокрема їх структуру та динаміку, визначити фактори, які впливають на їх величину. Контроль здійснюється за допомогою обліку та аналізу, дозволяючи при цьому встановити відхилення фактичних витрат іншої операційної діяльності від планових значень, визначити причини таких відхилень.
4.	Регулювання (прийняття рішень) у сфері витрат іншої операційної діяльності	Полягає в прийнятті рішення про розмір і рівень витрат операційної діяльності та обґрунтуванні напрямів пошуку резервів їх зменшення до розмірів, які забезпечують отримання максимального прибутку

* Джерело: узагальнено автором на основі [6, 21]

Об'єктом управління в цій системі виступають господарські операції, які виникають в ході здійснення підприємством іншої операційної діяльності та розглядаються з погляду витрачання ресурсів, тобто здійснення витрат. Предметом управління є витрати іншої операційної діяльності.

В управлінні витратами іншої операційної діяльності, бухгалтерський облік і контроль займають центральне місце, оскільки виступають його інформаційним забезпеченням та складовими елементами. До основних функцій управління витратами іншої операційної діяльності слід відносити: планування, організація, координація і регулювання, активізація і стимулювання (мотивація), облік, аналіз і контроль. Виходячи із проведеного дослідження пропонуємо розглянути процес управління витратами іншої операційної діяльності на підприємстві (див. рисунок 1).

Рис. 1. Процес управління витратами іншої операційної діяльності на підприємстві*

* Джерело: узагальнено автором на основі власних досліджень

Прогнозування і планування витрат іншої операційної діяльності здійснюється на стадії розробки (прийняття) управлінського рішення з метою визначення необхідного їх рівня для забезпечення ефективної роботи підприємства та обчислення прибутку, який буде отриманий за певного рівня і структури таких витрат. Варто зазначити, що існує перспективне (на стадії довгострокового планування) і поточне (на стадії короткострокового планування) прогнозування і планування витрат іншої операційної діяльності. Завданням перспективного планування є підготовка інформації щодо очікуваних витрат іншої операційної діяльності під час освоєння нових ринків збуту та організації розробки і випуску продукції. Поточне планування передбачає конкретизацію здійснення витрат іншої операційної

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

діяльності з метою реалізації довгострокових цілей суб'єктів господарювання та дозволяє здійснювати їх планування на потреби найближчого майбутнього.

Організація в управлінні витратами іншої операційної діяльності визначає суб'єктів управління, строки складання та подання планів і програм, інформаційне забезпечення, способи їх представлення. За допомогою організації розробляється ієрархічна система лінійних і функціональних зв'язків керівників і спеціалістів, які приймають участь в управлінні витратами іншої операційної діяльності.

Координація і регулювання витрат іншої операційної діяльності забезпечує порівняння фактичних показників із запланованими, виявлення відхилень і прийняття оперативних заходів їх усунення.

Стимулювання (мотивація) і активізація – сприяє пошуку способів взаємодії на учасників здійснення іншої операційної діяльності, які б спонукали дотримуватися встановлених планом витрат та знаходити можливості їх зниження. Мотивація може бути представлена у вигляді матеріальних і моральних стимулів, направлених на працівників підприємства.

Облік витрат іншої операційної діяльності полягає у спостереженні, ідентифікації, вимірюванні та реєстрації фактів витрачання ресурсів у процесі здійснення суб'єктом господарювання іншої операційної діяльності. Бухгалтерський облік, як функція управління такими витратами, необхідний для підготовки облікової інформації з метою прийняття вищим керівництвом обґрунтованих рішень. Вважаємо, що основною метою організації обліку витрат іншої операційної діяльності, з точки зору управління, є створення інформаційного забезпечення для проведення їх аналізу, контролю та прийняття обґрунтованих рішень.

Аналіз і контроль, як функції управління покликані оцінити ефективність понесених витрат іншої операційної діяльності, визначити фактори впливу на їх величину, виявити резерви зниження та причини перевитрат, зібрати інформацію для підготовки планів і прийняття рішень. Результати проведеного аналізу є базою для планування витрат іншої операційної діяльності на підприємстві, а ефективність їх контролю зумовлюється

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

коригуючими управлінськими діями, які направлені на приведення фактичних показників до запланованих.

Управління витратами іншої операційної діяльності повинно базуватися на дотриманні таких принципів:

- системність, що дозволить визначити ефективний рівень планування витрат іншої операційної діяльності, провести їх якісний аналіз та здійснити ефективну організацію бухгалтерського обліку.

- єдність методів - полягає в застосуванні єдиних підходів та методів під час планування, обліку, аналізу та контролю витрат іншої операційної діяльності на всіх рівнях їх управління;

- недопущення виникнення зайвих витрат іншої операційної діяльності. Зміст принципу зводиться до повної ліквідації фактів господарської діяльності, які призводять до появи непродуктивних витрат іншої операційної діяльності (наприклад, втрати від знецінення запасів, сумнівних і безнадійних боргів, нестач і втрат від псування цінностей);

- впровадження ефективних методів зниження витрат іншої операційної діяльності, до яких слід відносити оперативний аналіз, що дозволить виявити відхилення, причини, винуватців і розробити конкретні заходи щодо їх усунення.

- формування інформаційного забезпечення управління витратами іншої операційної діяльності. Це означає, що управлінський персонал має бути проінформований про величину та структуру такого роду витрат у розрізі планових, нормативних, фактичних і прогнозованих показників, які відображаються у розроблених формах внутрішньої звітності.

У зниженні витрат іншої операційної діяльності має бути зацікавлено не лише вище керівництво, але й працівники підприємства. Для цього слід розробити окремі умови стимулювання для управлінського персоналу (наприклад, надані премії окремим працівникам за здійснення контролю сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, поява якої призвела до виникнення витрат іншої операційної діяльності; запровадження заходів щодо виникнення крадіжок та нестач цінностей, тощо).

Надзвичайно тісно з принципами управління витратами іншої операційної діяльності пов'язані завдання, що вирішуються в

комплексі для отримання бажаного результату та які узагальнено і представлено на рисунку 2.

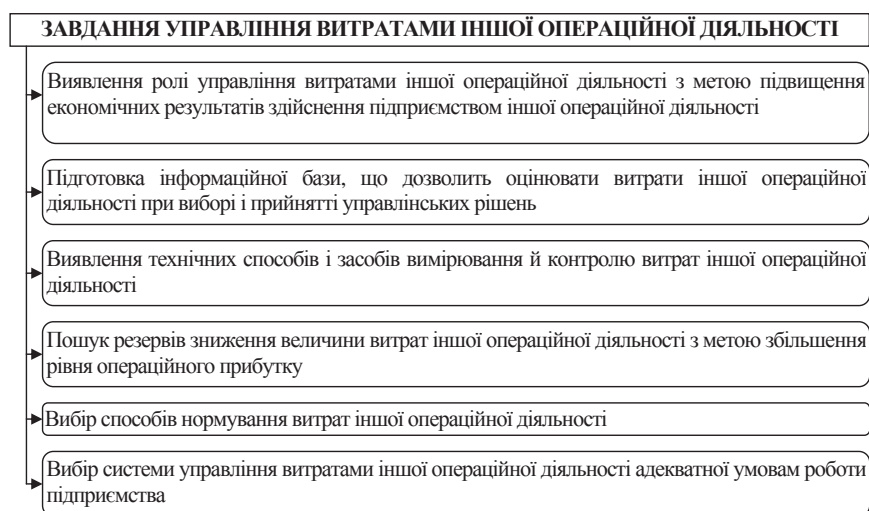

Рис. 2. Завдання управління витратами іншої операційної діяльності*

* Джерело: узагальнено та систематизовано на основі [6]

Розвиток ринкових відносин вимагає підвищеної уваги до розробки теоретичних, організаційних та методичних аспектів ведення бухгалтерського обліку та здійснення контролю витрат іншої операційної діяльності. Виділення такого проблемного питання зумовлено недостатнім висвітленням витрат іншої операційної діяльності як об'єкту бухгалтерського обліку, відсутністю комплексної методики їх облікового відображення.

В ході проведеного дослідження встановлено, що взаємодія витрат іншої операційної діяльності з іншими об'єктами виявляється в обліковому процесі. Існують дискусійні питання серед вчених щодо визначення етапів та сутності облікового процесу. Так, на думку, Ю.Ю. Корольова, обліковий процес включає такі етапи, як спостереження, вимірювання, реєстрацію та узагальнення [10, с.20]. Вважаємо, що перші три етапи облікового процесу є доречними, тоді як етап узагальнення повинен бути представлений після систематизації бухгалтерської інформації.

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

В.П. Астахов зазначає, що процес бухгалтерського обліку включає документальне та взаємопов'язане спостереження, реєстрацію, узагальнення та контроль за господарською діяльністю підприємства [2, с.11].

Серед вчених не існує єдиної точки зору щодо сутності та складу об'єктів бухгалтерського обліку. Одні автори до об'єктів бухгалтерського обліку відносять: господарські засоби підприємства, джерела їх утворення і господарські процеси [4, 5], інші включають: активи, пасиви, витрати, доходи та результати діяльності [17, с.17]. На законодавчому рівні відсутнє визначення сутності об'єктів бухгалтерського обліку, чим викликає дискусійні питання. Виходячи з цього, вважаємо, що в якості об'єктів бухгалтерського обліку можуть виступати витрати підприємства, в тому числі витрати іншої операційної діяльності.

Г.Г. Кірейцев, досліджуючи бухгалтерський облік, як науку, виділяє такі функції: 1) науково-пізнавальну - полягає в тому, що за допомогою прийомів вимірюються факти господарської діяльності; 2) контрольну - реалізується у вигляді системи методологічних елементів, які передбачають існування техніко-перманентних контрольних етапів в технології бухгалтерського обліку; 3) інформаційну – формування інформаційного забезпечення; 4) регулюючу - полягає в застосуванні різних прийомів, які дозволять не змінюючи суму активу і пасиву балансу, змінити суму показників кінцевих фінансових результатів; 5) правову, яка реалізується шляхом правильного документального оформлення кожної господарської операції; 6) прогностичну, суть якої полягає в тому, що для обробки облікової інформації необхідно застосовувати засоби ЕОТ [9, с.47].

В.Г. Швець розглядає інформаційну, контрольну, оціночну та аналітичну функції бухгалтерського обліку [23, с.14]. Вважаємо, що наведений автором перелік функцій бухгалтерського обліку слід доповнити функцією управління, яка надасть змогу забезпечити зацікавлених користувачів своєчасною та деталізованою обліковою інформацією про витрати іншої операційної діяльності з метою прийняття обґрунтованих рішень.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що взаємодія між такими об'єктами бухгалтерського обліку як витрати іншої

операційної діяльності з іншими об'єктами проявляється в обліковому процесі, який включає етапи спостереження, вимірювання, реєстрацію, систематизацію та узагальнення облікової інформації у єдиному грошовому вимірнику. Бухгалтерський облік, як один із елементів системи управління витратами іншої операційної діяльності повинен виконувати інформаційну, оціночну, контрольну, аналітичну та управлінську функції. Вплив складових облікового процесу та його функцій на об'єкт бухгалтерського обліку - витрати іншої операційної діяльності представлено на рисунку 3.

Обліковий процес витрат іншої операційної діяльності розпочинається з етапу спостереження, на якому визначаються факти здійснення господарської операції, які повинні бути документально підтвердженими. Однак дані, що виникають на цьому етапі не надають достатньої інформації про об'єкт бухгалтерського обліку та не можуть задовольнити потреби управлінського персоналу.

З метою формування достовірної інформації про витрати іншої операційної діяльності доцільно застосовувати кількісні характеристики об'єкта, переходячи до складової облікового процесу, вимірювання.

Вимірювання витрат іншої операційної діяльності – це їх вартісне облікове відображення в єдиному грошовому вимірнику за допомогою таких елементів методу бухгалтерського обліку, як оцінка та калькуляція. Однією зі складових облікового процесу є реєстрація, яка полягає у фіксації даних про витрати іншої операційної діяльності в часі та просторі на підставі результатів спостереження, вимірювання та здійснюється на основі записів у первинних документах. Облікова інформація щодо витрат іншої операційної діяльності, яка своєчасно та в повному обсязі зареєстрована підлягає систематизації (відображенню на рахунках бухгалтерського обліку, в облікових регістрах). Інформацію про витрати іншої операційної діяльності підприємства, яка формується на рахунках бухгалтерського обліку узагальнено на рисунку 4.

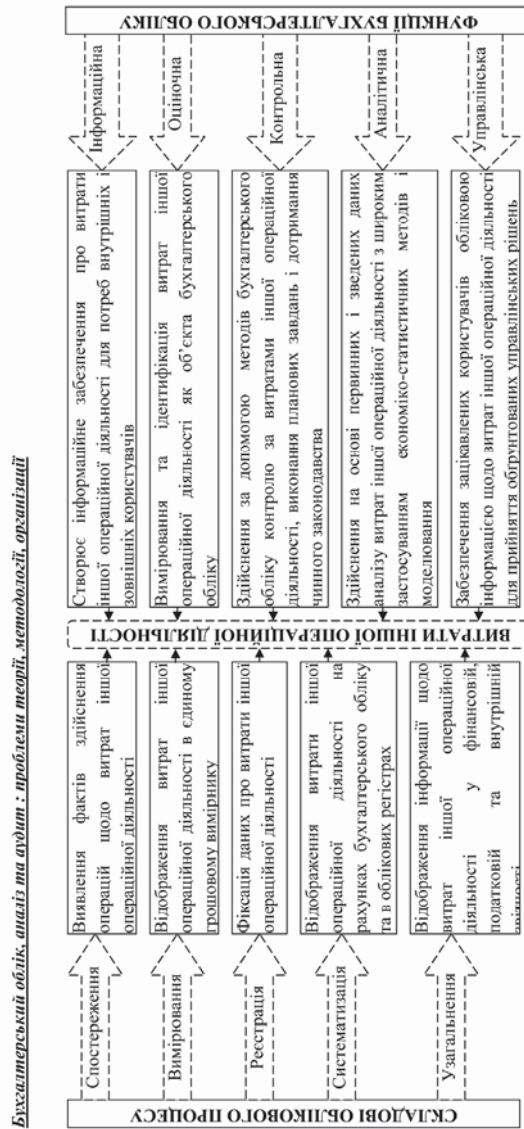

Рис. 3. Вплив складових облікового процесу та функцій бухгалтерського обліку на витрати іншої операційної діяльності як об'єкта бухгалтерського обліку*

*Джерело: узагальнено автором на основі власних досліджень

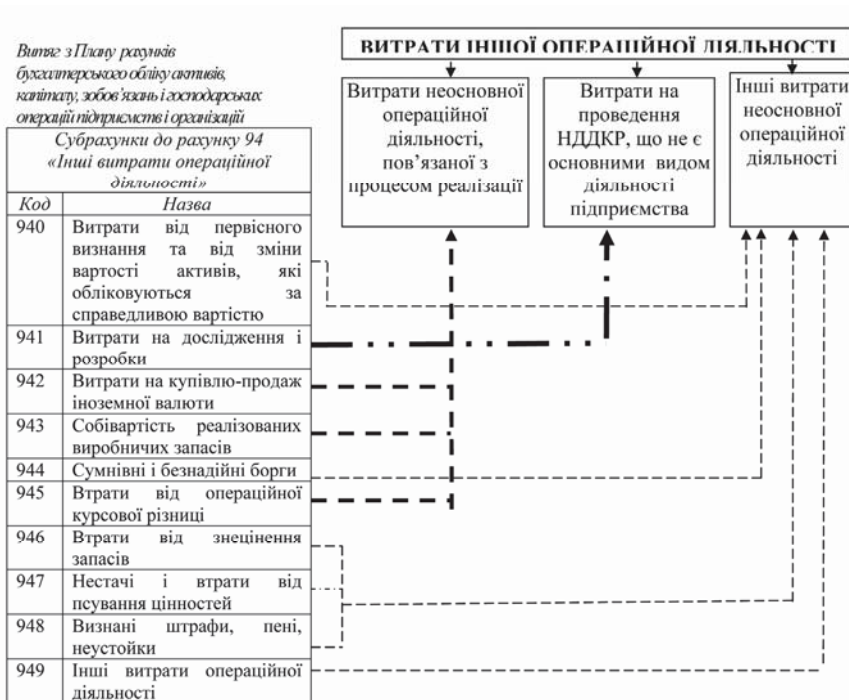

Рис. 4. Узагальнення інформації про витрати іншої операційної діяльності на рахунках бухгалтерського обліку (існуюча методика)*

*Джерело: узагальнено автором на основі [11]

Важливою складовою облікового процесу є узагальнення отриманих даних про витрати іншої операційної діяльності та формування їх у зручній формі для зацікавлених користувачів. В ході проведеного дослідження встановлено, що в діючих формах фінансової звітності наводиться показники витрат іншої операційної діяльності.

Як бачимо, існуюча методика облікового відображення витрат іншої операційної діяльності має недоліки, що впливають на прийняття управлінського рішення, через відсутність деталізованої інформації про окремі статті витрат, які мають місце на промислових підприємствах, а також складність її збирання, систематизації та узагальнення.

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

Отже, процес бухгалтерського обліку витрат іншої операційної діяльності представляє собою послідовність певних етапів, в результаті яких формується інформація про один із об'єктів бухгалтерського обліку – витрати іншої операційної діяльності.

Іншим важливим елементом системи управління витратами іншої операційної діяльності є контроль, під яким слід розуміти дію, яка здійснюється органом управління для підвищення ймовірності того, що встановлені цілі будуть досягнуті. Контроль виступає в якості конкретної функції управління та є ефективним на стадії прийняття управлінського рішення, оскільки дозволяє виявити та провести корегування здійснюваних операцій, які можуть суперечити інтересам суб'єкта господарювання.

Поряд з превентивними заходами, що дозволяють запобігти негативним факторам, на етапах планування господарської діяльності існує поточний і наступний контроль, які здійснюються безпосередньо у функціонуючому процесі. Поточний контроль спрямований на підтримання чинного процесу на відповідному рівні, а наступний контроль застосовується на етапі завершення процесу для встановлення гарантій досягнення поставлених перед ним завдань. Отже, контроль, як необхідний елемент системи управління, забезпечує оптимальність виконання процесів на кожній стадії їх дії та має охоплювати всі процеси діяльності підприємства.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин, вітчизняними і зарубіжними суб'єктами господарювання зводиться акцент на внутрішньому контролі. Реалізація ефективної організації внутрішнього контролю на підприємстві сприяє оптимізації його внутрішньої діяльності, виявленню внутрішніх ресурсів, зменшення невиправданих витрат і підвищенню ефективності здійснення бізнес-процесів. Внутрішній контроль дозволяє визначити можливості ефективного виконання поставлених перед керівництвом підприємства завдань, в тому числі щодо витрат іншої операційної діяльності.

Внутрішній контроль витрат іншої операційної діяльності доцільно розглядати як систему, яка включає такі складові елементи:

- організація – полягає у створенні служби внутрішнього контролю та формуванні якісного ресурсного потенціалу;

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

- інформаційно-аналітичне забезпечення – формування внутрішнього регламенту, посадових інструкцій і внутрішніх стандартів, а також розробка інформаційних баз, застосування програмного забезпечення, аналітико-консультаційний супровід;

- методика – пов'язана із розробкою методичного інструментарію для проведення контрольних процедур, використанням прогресивних технологій, плануванням, бюджетуванням.

Внутрішній контроль витрат іншої операційної діяльності може бути формальним і реальним. Контроль є формальним, якщо відповідає таким вимогам: 1) контролю піддаються тільки окремі факти господарського життя; 2) керівники структурних підрозділів не контролюють виробничі ресурси та їх величину, що витрачені в конкретних цілях; 3) носить не систематичний, а разовий характер та може здійснюватися допоміжним персоналом підприємства.

На відміну від формального контролю, реальний внутрішній контроль полягає в наступному:

- система внутрішнього контролю поширюється на всі господарські процеси діяльності підприємства;

- центри відповідальності, якими є керівники структурних підрозділів, ланок, бригад, здійснюють оперативний контроль за використанням допоміжних матеріалів, витрачених на виготовлення продукції;

- оцінює факти господарського життя в майбутньому, тобто здійснює контроль правильності прогнозування, бюджетування;

- контроль здійснюється керівництвом підприємства, його заступниками, менеджерами різних рівнів;

- нормами облікової політики затверджується система внутрішнього контролю, а в посадових інструкціях менеджерів, бухгалтерів, економістів передбачені контрольні функції і відповідальність за їх виконання.

Висновки. Неспроможність обліку і контролю забезпечити повну і достовірну інформацію про витратами іншої операційної діяльності для потреб управління зумовили розгляд процесу управління в розрізі підсистеми, яка управляє (власники, керівники підприємства) та підсистеми, якою управляють (об'єкт управління – витрати іншої операційної діяльності), визначивши при цьому його

складові елементи та функції. Це дозволило з'ясувати роль і місце бухгалтерського обліку та контролю в системі управління витратами іншої операційної діяльності. Уточнення змісту, послідовності застосування етапів облікового процесу та функцій обліку дозволили визначити їх вплив на витрати іншої операційної діяльності - об'єкта бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Ананькіна Е.А. Управление затратами / Е.А. Ананькіна, Н.Г. Данилочкіна. – М. : ПРИОР; ИВАКО Аналитик, 1998. – 64 с.
2. Астахов В.П. Теория бухгалтерского учета: учебное пособие / В.П. Астахов. – Москва: ИКЦ “МарТ”, 2005. – 576 с. 14.
3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку [навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 576с.
4. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: [Підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 „Облік і аудит”]. / Ф.Ф. Бутинець. – [Вид. 2-е, доп. і перероб.]. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
5. Голов С.Ф. Управлінський облік / С. Ф. Голов.– К: Лібра, 2008. – 704с.
6. Давидович І. Є. Управління витратами: [навч. посіб.] / І. Є. Давидович — К.: Центр учбової літератури. 2008. — 320 с.
7. Дмитренко А.В. Облік і аналіз витрат у будівництві: організація, методологія та методика: [монографія] / А.В. Дмитренко. – Полтава: ПолтНТУ, 2010. – 262с.
8. Карпова Т.П. Управленческий учет. – М.: Аудит-ЮНИТИ, 1998. – 350 с.
9. Кирейцев Г.Г. Функции учета в механизме управления сельскохозяйственным производством / Г.Г. Кирейцев. – Киев: Издательство УСХА, 1992. – 240с.
10. Королев Ю.Ю. Теория бухгалтерского учета: учеб. пособие / Ю.Ю. Королев. – Мн.: Новое знание, 2007. – 304 с.
11. Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999р. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/71/49/>.

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації

12. Нападовська Л.В. Управлінський облік: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
13. Осмятченко В.О. Функції бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних систем і технологій / В.О. Осмятченко// Вісник ЖДТУ. – 2010. – Вип. 2 (52). – С.163-166.
14. Пархоменко В.М. Бухгалтерський облік, внутрішній контроль і економічний аналіз витрат на поліпшення якості продукції: проблеми теорії та методології: [монографія] / В.М. Пархоменко. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 560 с.
15. Попов О. Управління витратами // Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 3. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
16. Пушкар М.Г. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): [монографія] / М.Г. Пушкар. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 422 с.
17. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: [підручник]/ Н.М. Ткаченко. - К.: А.С.К., 2007 - 954с.
18. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
19. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с.
20. Череп А.В. Управління витратами підприємств харчової промисловості в ринкових умовах господарювання: автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка і управління підприємствами» / А.В. Череп. – К., 2008. – С. 38.
21. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.І: [монографія] / А.В. Череп. – [2-е вид., стереотип]. – Х., 2007.– 368с.
22. Чиж В.І. Управлінський облік в реалізації бізнес стратегії підприємств швейної промисловості: [монографія] / В.І. Чиж, Л.А. Костир-ко, Л.О. Сурженко. – Луганськ: вид-во «Ноулідж», - 2010. – 256с.
23. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підруч. - 3-тє видання, перероблене і доповнене] / В.Г.Швець. - К.: Знання, 2008. – 535с.